

بررسی و اولویت‌بندی عوامل زمینه‌ساز و مؤثر بر گرایش به مواد مخدر و روان‌گردان در بین جوانان مراکز ترک اعتیاد شهرستان لردگان

سیده اعظم حسینی^۱، محمد مالکی سونکی^۲

^۱ کارشناسی ارشد، روانشناسی عمومی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد شهر کرد، ایران

^۲ کارشناسی ارشد، روانشناسی عمومی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد شهر کرد، ایران

نام نویسنده مسئول:

سید اعظم حسینی

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۷/۸

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۹/۱۷

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی و اولویت‌بندی عوامل زمینه‌ساز و مؤثر بر گرایش به مواد مخدر و روان‌گردان در بین جوانان مراکز ترک اعتیاد شهرستان لردگان انجام شد. تحقیق حاضر از نظر هدف، پژوهشی کاربردی و از نظر شیوه‌ی گردآوری داده‌ها، پژوهشی توصیفی از نوع پیمایشی بود. جامعه‌آماري این پژوهش شامل تمامی معتادان مراکز ترک اعتیاد شهرستان لردگان بود که با استفاده از نمونه‌گیری در دسترس ۲۵۰ نفر به عنوان نمونه پژوهش انتخاب شدند. برای گردآوری داده‌های پژوهش از پرسشنامه‌ی عوامل مؤثر بر گرایش به مواد روان‌گردان و مخدر، افشاری آزاد و همکاران استفاده شد. جهت تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش از نرم افزار SPSS نسخه ۲۱ استفاده شد و برای توصیف اطلاعات از آمار توصیفی (میانگین و انحراف معیار) و برای تحلیل آن‌ها از آزمون آماری استنباطی آزمون فریدمن استفاده شد. تحلیل داده‌ها نشان داد که از بین عوامل مؤثر بر گرایش به مصرف مواد روان‌گردان و مخدر سه دسته عوامل فردی، خانوادگی و اجتماعی از اهمیت و اولویت بیش‌تری برخوردارند. علاوه بر این، یافته‌ها حاکی از این بود که در بین عوامل فردی مؤلفه ویژگی‌های رفتاری خاص، در بین عوامل خانوادگی موارد مرتبط با پدر و در بین عوامل اجتماعی داشتن دوست معتاد مهم‌ترین مؤلفه‌های اثرگذار بر گرایش جوانان شهرستان لردگان به مصرف مواد روان‌گردان و مخدر بودند.

واژگان کلیدی: اعتیاد، مواد مخدر و روان‌گردان، جوانان.

مقدمه

امروزه بیش تر جوامع در معرض آثار مضر مصرف مواد مخدر قرار دارند. دامنه‌ی تخریب مصرف مواد و وابستگی به آن، به حدی گسترده و عمیق می‌باشد که نه تنها خود فرد مصرف‌کننده، بلکه تمام شبکه‌های اجتماعی از خانواده و دوستان تا محیط‌های تحصیلی و شغلی را تحت تأثیر قرار می‌دهد. سازمان بهداشت جهانی مسئله مواد مخدر اعم از تولید، انتقال، توزیع و مصرف را در کنار سه مسئله جهانی دیگر یعنی تولید و انباشت سلاح‌های کشتار جمعی، آلودگی محیط زیست، فقر و شکاف طبقاتی از جمله مسائل اساسی شمرده است که حیات بشری را در ابعاد اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و سیاسی مورد تهدید و چالش‌های جدی قرار می‌دهد [۱]. اعتیاد مسمومیت حاد یا مزمنی است که مضر به حال شخص، جامعه و خانواده می‌باشد و زائیده مصرف مواد دارویی طبیعی یا صنعتی است [۲]. یکی از گروه‌هایی که بیش تر در معرض استفاده از مواد مخدر و روان‌گردان هستند جوانان‌اند که به دلیل بحران هویت، بحران‌های روانی ناشی از مشکلات اجتماعی؛ ماجراجویی، تنوع طلبی به آن گرفتار می‌شوند [۳]؛ بنابراین لازم و ضروری است تا علل گرایش جوانان به مواد مخدر و روان‌گردان شناسایی شود تا از مشکلات دیگر از قبیل افزایش خطر آسیب و مرگ از طریق خشونت بین فردی، تصادفات جاده‌ای، افزایش رفتارهای پر خطر جنسی، حاملگی ناخواسته، ابتلا به بیماری‌های ایدز، مشکلات تحصیلی و افسردگی جلوگیری شود [۴].

برخی مطالعات بیان داشته‌اند که در شکل‌گیری وابستگی به مواد مخدر ویژگی‌های شخصیتی، شیوه زندگی، روابط اجتماعی، نگرش، باورها، احساسات، دلبستگی‌ها، عواطف و رفتارهایی که در طی رشد فرد شکل گرفته‌اند، نقش اساسی ایفا می‌کنند. گرایش به مصرف مواد مخدر صنعتی نیز همان سایر پدیده‌های اجتماعی تکل علتی نیست و مجموعه عوامل فردی، اجتماعی، اقتصادی، سیاسی، فرهنگی، خانوادگی و محیطی نیز در این گرایش اثرگذارند [۵].

محققان بیان می‌کنند که ارتباط نزدیکی بین مصرف سیگار و رفتارهای مخاطره آمیز مانند نوشیدن الکل مصرف مواد مخدر وجود دارد [۶]، تحقیقات نشان داده است که مصرف الکل، تنباکو، ماری جوانا و مواد مخدر غیرقانونی، در تعداد زیادی از جوانان کانادا [۷ و ۸] و ایالات متحده استفاده می‌شود [۹].

در داخل کشور پژوهش‌های در ارتباط با گرایش به مواد مخدر صورت گرفته گرفته است که از بین آن‌ها می‌توان اشاره کرد به پژوهش یوسفی و خالدان [۱۰] که نشان دادند میان عوامل خانوادگی، عوامل محیطی و گرایش به مصرف مواد مخدر و اعتیاد رابطه وجود دارد. همچنین برآبادی، آقایی و نوحی [۱۱] در تحقیقی که با هدف شناسایی عوامل مؤثر بر گرایش به مواد مخدر در زنان انجام دادند به این یافته رسیدند که عوامل خانوادگی - محیطی مهم‌ترین عامل گرایش به مصرف مواد بود و پس از آن نیز به ترتیب عوامل اجتماعی و فردی بر گرایش به مواد اثرگذار بودند. علاوه بر این در تحقیقی، که اویسی [۱۲] با هدف بررسی تأثیر عوامل (زمینه‌ای، خانوادگی، سازمانی و اجتماعی و فرهنگی) بر میزان گرایش دانش‌آموزان شهر زابل به مواد مخدر انجام داد به این یافته رسید که جنسیت، نوع مدرسه، ناسازگاری در مدرسه، ناسازگاری در خانواده، فاصله از خانواده و سرمایه اجتماعی رابطه معنی‌داری با گرایش به مواد مخدر دارند.

علاوه بر این، محمدی [۱۳] در مطالعه‌ای به بررسی علل تغییر الگوی مصرف مواد مخدر از سنتی به صنعتی در ایران، نشان دادند که از جمله عوامل مؤثر بر این تغییر ارزیابی قیمت مواد صنعتی، گرانی و کاهش عرضه مواد سنتی، تنوع در محصولات و سهولت مصرف مواد صنعتی، ناآگاهی نسبت به عوارض مواد صنعتی و شیمیایی و تبلیغات اغواگرانه این مواد می‌باشند.

با توجه به این که کشور ما دارای تنوع فرهنگی فراوان است بنابراین چندان نمی‌توان نتایج پژوهش‌هایی که در فرهنگ‌های متفاوت انجام شده‌اند را به یک منطقه یا فرهنگ خاص تعمیم داد بنابراین لازم است که در هر منطقه یا شهر کشور پژوهش‌های خاصی جهت بررسی عوامل مؤثر و زمینه‌ساز گرایش جوانان به مواد مخدر و روان‌گردان انجام شود. یکی از شهرستان‌های کشور که متدسفانه مصرف مواد شیوع زیادی یافته است شهرستان لردگان است که بسیاری از جوانان این شهرستان گرفتار این بلای خانمان‌سوز شده‌اند. در این شهرستان خانواده‌های وجود دارند که بیش تر اعضای آن به مصرف مواد مخدر و روان‌گردان روی آورده‌اند و یا خانواده‌های معدودی را می‌توان یافت که در بین آن‌ها مصرف‌کننده مواد وجود نداشته باشد؛ از این رو ضروری است تا زمینه‌ها و عوامل مؤثر بر گرایش جوانان این شهرستان به مواد مخدر و روان‌گردان شناسایی شود تا از مشکلات پیش‌گیری شود.

بنابراین در پژوهش تلاش می‌شود تا علل و عوامل زمینه‌ساز و مؤثر در گرایش جوانان در گرایش به مواد مخدر و روان‌گردان در شهرستان لردگان شناسایی شود.

روش پژوهش

تحقیق حاضر از نظر هدف، پژوهشی کاربردی و از نظر شیوه‌ی گردآوری داده‌ها، پژوهشی توصیفی از نوع پیمایشی می‌باشد. با توجه به این در این پژوهش تأثیر عوامل فردی- بین فردی و محیطی و هم چنین اجتماعی بر گرایش به مصرف مواد مخدر و داروهای روان‌گردان در از دیدگاه معتادان مراکز ترک اعتیاد شهرستان لردگان پرداخته شده است، روش پژوهش از نوع توصیفی می‌باشد. جامعه‌آماری این پژوهش شامل تمامی معتادان مراکز ترک اعتیاد شهرستان لردگان بود که با استفاده از نمونه‌گیری در دسترس ۲۵۰ نفر به عنوان نمونه پژوهش انتخاب شدند.

ابزار اندازه‌گیری

برای گردآوری داده‌های پژوهش پس از کسب مجوز جهت ورود به مراکز ترک اعتیاد شهرستان لردگان از پرسشنامه افشاری آزاد، حجازی و الهویردی [۱۴] که دارای دو قسمت؛ شامل اطلاعات دموگرافیک و علل مؤثر در وابستگی به مواد مخدر در ۵ بعد فردی (۴ سؤال)، خانوادگی (۱۱ سؤال مربوط به پدر، ۱۱ سؤال مربوط به مادر و ۹ سؤال مربوط به همسر)، اقتصادی (۷ سؤال)، اجتماعی (۷ سؤال) و فرهنگی (۳ سؤال) استفاده شد. افشاری آزاد و همکاران [۱۴] در پژوهش خود روایی صوری و محتوایی این پرسشنامه را با استفاده از نظرات اعضای هیئت علمی مورد تأیید قرار دادند همچنین با استفاده از روش پایایی بازآزمایی نیز پایایی پرسشنامه مورد تأیید قرار گرفت. در پژوهش حاضر نیز با استفاده روش آلفای کرونباخ مقدار پایایی ۰/۷۵ به دست آمد که نشان از پایا بودن پرسشنامه در پژوهش حاضر می‌باشد. نحوه‌ی اجرای پرسشنامه به این صورت بود که ابتدا هدف از انجام پژوهش برای نمونه پژوهش توضیح داده شد و مدت زمان ۹۰ دقیق برای پر کردن پرسشنامه به آنان اختصاص داده شد، و مشارکت‌کنندگان در حضور پژوهش‌گران پرسشنامه را تکمیل کردند. در مواردی که ابهاماتی در پرسشنامه وجود داشت، توضیحات لازم جهت رفع ابهام در اختیار شرکت‌کنندگان پژوهش قرار گرفت. در خصوص افرادی که سواد کافی نداشتند پرسشنامه با قرائت سؤالات توسط پژوهش‌گران و نگارش جواب‌های ارائه شده، تکمیل شدند. پس از جمع‌آوری پرسشنامه‌ها، داده‌ها مورد بررسی و آنالیز قرار گرفت. جهت تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش از نرم افزار SPSS نسخه ۲۱ استفاده شد و برای توصیف اطلاعات از آمار توصیفی (میانگین و انحراف معیار) و برای تحلیل آن‌ها از آزمون آماری استنباطی آزمون فریدمن استفاده شد.

یافته‌های پژوهش

نتایج تحلیل توصیفی داده‌ها نشان داد که میانگین و انحراف معیار سن شرکت‌کنندگان حاضر در این تحقیق $7/36 \pm$ بود همچنین کم‌ترین سن شروع مصرف مواد ۱۳ سال و بیش‌ترین ۳۶ سال بود. میزان تحصیلات شرکت‌کنندگان به این صورت بود که زیر دیپلم (۲۰۰ نفر یا ۸۰ درصد)، دیپلم تا کارشناسی (۴۰ نفر یا ۱۶ درصد) و کارشناسی ارشد تا دکتری (۱۰ نفر یا ۴ درصد بود). علاوه براین از بیش شرکت‌کنندگان حاضر در پژوهش ۱۷۰ نفر (۶۸ درصد) گفتار مصرف مواد مخدر و ۸۰ نفر (۳۲ درصد) مبتلا به مصرف مواد روان‌گردان بودند.

در جدول زیر نتایج آزمون فریدمن به منظور رتبه‌بندی عوامل مؤثر بر گرایش به مصرف مواد روان‌گردان و مخدر در گروه نمونه ارائه شده است.

جدول شماره ۱- نتایج آزمون فریدمن برای اولویت بندی عوامل مؤثر بر گرایش به مصرف مواد روان گردان و مخدر

متغیر	میانگین رتبه	اولویت
علل فردی	۵/۰۸	اول
علل خانوادگی	۴/۹۲	دوم
علل اقتصادی	۳/۵۵	چهارم
علل اجتماعی	۳/۸۸	سوم
علل فرهنگی	۲/۲۴	پنجم

$$X^2 = 10.35/112$$

$$df = 4$$

$$sig = 0.001$$

مقداری آزمونی خی دو برای آزمون فریدمن برای پنج عامل کلی برابر با $10.35/112$ و سطح معنی داری مطلوب برآورد شده است ($sig < 0.001$) بدین معنی که بین عامل های اصلی مؤثر بر گرایش به مصرف مواد روان گردان و مخدر تفاوت معنی داری وجود دارد. نتایج آزمون فریدمن نشان داد که مهم ترین عامل های مؤثر بر گرایش به مصرف مواد روان گردان و مخدر به ترتیب اولویت عبارتند از: ۱- عوامل فردی ۲- عوامل خانوادگی ۳- عوامل اجتماعی ۴- عوامل اقتصادی ۵- عوامل فرهنگی. در ادامه به منظور بررسی این که در بین سه عامل اول مؤثر بر گرایش به مصرف مواد روان گردان و مخدر کدام مؤلفه های آن ها از اهمیت و اولویت برخوردارند سه آزمون فریدمن برای هر عامل انجام شد.

جدول شماره ۲- نتایج آزمون فریدمن برای اولویت بندی مؤلفه های عوامل فردی مؤثر بر گرایش به مصرف مواد روان گردان و مخدر

متغیر	میانگین رتبه	اولویت
داشتن بیماری های جسمی	۲/۰۳	سوم
بیماری های روانی	۳/۴۵	دوم
سابقه آزار جنسی	۱/۵۵	چهارم
ویژگی رفتاری خاص	۴/۰۲	اول

$$X^2 = 10.19/335$$

$$df = 3$$

$$sig = 0.001$$

مقداری آزمونی خی دو برای آزمون فریدمن برای چهار مؤلفه عوامل فردی مؤثر بر گرایش به مصرف مواد روان گردان و مخدر برابر با $10.19/335$ و سطح معنی داری مطلوب برآورد شده است ($sig < 0.001$) بدین معنی که بین مؤلفه های عوامل فردی مؤثر بر گرایش به مصرف مواد روان گردان و مخدر تفاوت معنی داری وجود دارد. نتایج آزمون فریدمن نشان داد که مهم ترین مؤلفه های عوامل فردی مؤثر بر گرایش به مصرف مواد روان گردان و مخدر به ترتیب اولویت عبارتند از: ۱- ویژگی رفتاری خاص ۲- بیماری های روانی ۳- داشتن بیماری جسمی ۴- سابقه آزار جنسی.

جدول شماره ۳- نتایج آزمون فریدمن برای اولویت بندی مؤلفه های عوامل خانوادگی مؤثر بر گرایش به مصرف مواد روان گردان و مخدر

متغیر	میانگین رتبه	اولویت
موارد مرتبط با پدر	۳/۴۵	اول
موارد مرتبط با مادر	۳/۰۹	دوم
موارد مرتبط با همسر	۲/۷۵	سوم

$$X^2 = 10.14/223$$

$$df = 2$$

$$sig = 0.001$$

مقداری آزمونی خی دو برای آزمون فریدمن برای سه مؤلفه عوامل خانوادگی مؤثر بر گرایش به مصرف مواد روان گردان و مخدر برابر با $10.14/223$ و سطح معنی داری مطلوب برآورد شده است ($sig < 0.001$) بدین معنی که بین مؤلفه های عوامل خانوادگی مؤثر بر گرایش به مصرف مواد روان گردان و مخدر تفاوت معنی داری وجود دارد. نتایج آزمون فریدمن نشان داد که

مهم‌ترین مؤلفه‌های عوامل خانوادگی مؤثر بر گرایش به مصرف مواد روان‌گردان و مخدر به ترتیب اولویت عبارتند از: ۱- موارد مرتبط با پدر ۲- موارد مرتبط با مادر ۳- موارد مرتبط با همسر.

جدول شماره ۴- نتایج آزمون فریدمن برای اولویت بندی مؤلفه های عوامل اجتماعی مؤثر بر گرایش به مصرف مواد روان گردان و مخدر

اولویت	میانگین رتبه	متغیر
پنجم	۱/۷۸	همبستگی در محله
چهارم	۲/۳۶	داشتن تفریحات سالم و امکانات تفریحی
سوم	۲/۷۹	داشتن امکانات خدماتی- مشاوره‌ای و شغلی
ششم	۱/۳۵	ضد ارزش بودن ماده مخدر
دوم	۵/۴۸	پایبندی به اعتقادات مذهبی
اول	۶/۳۲	داشتن دوست معتاد

$$X^2 = ۱۰۰۵/۴۰۶ \quad df = ۵ \quad sig = ۰/۰۰۱$$

مقداری آزمونی خی دو برای آزمون فریدمن برای شش مؤلفه عوامل اجتماعی مؤثر بر گرایش به مصرف مواد روان‌گردان و مخدر برابر با ۱۰۰۵/۴۰۶ و سطح معنی‌داری مطلوب برآورد شده است (sig < ۰/۰۰۱) بدین معنی که بین مؤلفه‌های عوامل اجتماعی مؤثر بر گرایش به مصرف مواد روان‌گردان و مخدر تفاوت معنی‌داری وجود دارد. نتایج آزمون فریدمن نشان داد که مهم‌ترین مؤلفه‌های عوامل اجتماعی مؤثر بر گرایش به مصرف مواد روان‌گردان و مخدر به ترتیب اولویت عبارتند از: ۱- داشتن دوست معتاد ۲- پایبندی به اعتقادات مذهبی ۳- داشتن امکانات خدماتی- مشاوره‌ای و شغلی ۴- داشتن تفریحات سالم و امکانات تفریحی ۵- همبستگی در محله ۶- ضد ارزش بودن ماده مخدر.

بحث و نتیجه گیری

پژوهش حاضر با هدف بررسی و اولویت‌بندی عوامل مؤثر بر گرایش به مصرف مواد روان‌گردان و مخدر در بین جوانان مرکز اعتیاد شهرستان لردگان به انجام رسید. یافته‌های پژوهش نشان داد که از بین عوامل مؤثر بر گرایش به مصرف مواد روان‌گردان و مخدر سه دسته عوامل فردی، خانوادگی و اجتماعی از اهمیت و اولویت بیش‌تری برخوردارند. این یافته از پژوهش با پژوهش‌های یوسفی و خالدان [۱۰]؛ برآبادی و همکاران [۱۱] و اویسی [۱۲] همسو می‌باشد. پس از تعیین سه عامل اصلی مؤثر بر گرایش به مصرف مواد روان‌گردان و مخدر به منظور شناسایی و اولویت‌بندی مؤلفه‌های اثرگذار آن‌ها گرایش به مصرف مواد روان‌گردان و مخدر بر روی مؤلفه‌های هر سه عامل آزمون فریدمن جهت رتبه‌بندی صورت گرفت. یافته‌ها حاکی از این بود که در بین عوامل فردی مؤلفه ویژگی‌های رفتاری خاص که به مسائلی مانند تفکر و نگرش نسبت به مواد، اعتماد به نفس پایین، کمبودهای عاطفی، لذت جویی و خوشگذرانی، عدم تحمل ناامیدی، حس کنجکاوی، رسیدن به تناسب اندام، عدم پذیرش ازدواج‌های سستی و رایج، احساس فقدان کنترل بر زندگی خود، تقلید از دیگران، فقدان مقاومت در برابر پیشنهادات خلاف دیگران، رهایی از عصبانیت، احساس بی‌پناهی، کمبود دوستان خوب و مورد تأیید و پذیرش همسالان نبودن اشاره دارد مهم‌ترین عامل فردی مؤثر بر گرایش جوانان شهرستان لردگان به مصرف مواد روان‌گردان و مخدر می‌باشد و مؤلفه‌های داشتن بیماری‌های روانی، داشتن بیماری‌های جسمانی و سابقه آزار جنسی نیز در درجه‌های بعدی اهمیت از نظر گرایش به مصرف مواد روان‌گردان و مخدر قرار دارند.

در تبیین این که ویژگی‌های رفتاری خاص مهم مؤلفه مؤثر بر گرایش به مصرف مواد روان‌گردان و مخدر در جوانان می‌باشد می‌توان ابراز داشت که معمولاً افرادی که از اعتماد به نفس پایینی برخوردار هستند از برقراری روابط عاطفی با دیگران عاجز هستند که نتیجه آن احساس شکست و ناکامی است، این افراد برای فراموشی، جبران کمبودهای عاطفی و رهایی از غم‌ها و غصه‌ها به مواد روان‌گردان و مخدر روی می‌آورد بدون این که به عواقب منفی و ناگوار آن‌ها بی‌اندیشند، و لذت‌های آنی را جایگزین می‌کنند [۱۵].

در بین عوامل خانوادگی نیز موارد مرتبط با پدر که به مسائلی مانند سطح تحصیلات پدر، سابقه داشتن اعتیاد، میزان ساعات کار در شبانه روز، ارتباط مناسب با فرزندان و... اشاره دارد مؤثرترین مؤلفه بر گرایش جوانان به مصرف مواد روان گردان و مخدر بود. و موارد مرتبط با مادر و همسر نیز به ترتیب در اولویت‌های دوم و سوم قرار داشتند.

در تبیین این یافته می‌توان گفت که اعتیاد والدین رابطه مستقیم با اعتیاد فرزندان دارد [۱۶]، زیرا در خانواده‌هایی که فرد معتاد وجود دارد استرس زیادی بر خانواده حاکم است. علاوه بر این پدران معتاد از فرزندان خود غافل‌اند و با سهل‌انگاری با آنان برخورد می‌کنند غافل از این که بخش قابل توجهی از علائق و گرایش‌های فرزندان ناشی از یادگیری مشاهده‌ای است و چون والدین و به ویژه پدران الگوهای فرزندان هستند سعی در تقلید و یادگیری اعمال و رفتارهای آنان دارند بنابراین تحت این شرایط احتمال معتاد شدن فرزندان افزایش می‌یابد. همچنین پدرانی که از سطح تحصیلات کمی برخوردارند و بخاطر گذراندن امورات زندگی مجبورند ساعات زیادی به کار در خارج از منزل بگذرانند، علاوه بر این که چندان فرصت کافی برای توجه به فرزندان خود ندارد در جریان مضرات علمی اعتیاد و معضلات این پدیده شوم نیستند بنابراین چندان نمی‌توانند به فرزندان خود راهنمایی‌های مستند و قوی ارائه کنند و ذهنیت منفی از اعتیاد در اذهان فرزندان خود بسازند بنابراین فرزندان این خانواده در خطر بیش‌تری جهت گرایش به مصرف مواد روان گردان و مخدر هستند.

همچنین یافته‌ها نشان داد که در بین مؤلفه‌های عوامل اجتماعی مؤثر بر گرایش به مصرف مواد روان گردان و مخدر مؤلفه‌ی داشتن دوست معتاد مهم‌ترین مورد در گرایش جوانان به مصرف مواد روان گردان و مخدر بود و پابندی به اعتقادات مذهبی، داشتن امکانات خدماتی- مشاوره‌ای و شغلی، داشتن تفریحات سالم و امکانات تفریحی، همبستگی در محله و ضد ارزش بودن ماده مخدر به ترتیب در درجه‌های بعدی اهمیت قرار داشتند.

در بین عوامل اجتماعی نیز داشتن دوست معتاد و پابندی به اعتقادات مذهبی مؤثرترین عوامل بر گرایش به مصرف مواد روان گردان و مخدر بودند در توجیه این یافته می‌توان اذعان داشت که داشتن دوست مبتلا به مصرف مواد روان گردان و مخدر، عامل مستعدکننده برای اعتیاد است زیرا این افراد ارتباط نزدیکی با هم‌دیگر دارند و معمولاً با توجه به این که فرد سعی می‌کند که ارزش‌ها و هنجارهای مورد قبول دوستان خود را بپذیرد [۱۷]. طبیعتاً ارزش‌ها و هنجاری‌های یک دوست معتاد می‌تواند زمینه‌ی گرایش سایر افراد به مواد را فراهم آورد. همچنین، می‌توان گفت که بی تفاوت بودن نسبت به قوانین اجتماعی و دستورات دینی می‌تواند زمینه ارتکاب و ابتلاء به بسیاری از انحرافات و معضلات فردی و اجتماعی از جمله گرفتاری در دائم اعتیاد را فراهم آورد.

با توجه به عوامل مختلف مؤثر در گرایش به مصرف مواد روان گردان و مخدر در جوانان شهرستان لردگان، لازم است که در مراکز ترک اعتیاد افراد آموزش دیده و مجرب حضور داشته باشند، این افراد به عنوان عوامل آگاه‌کننده در سطح جامعه با آموزش‌های خود به خانواده‌ها راه کارهایی مؤثر برای جلوگیری از گرفتار شدن در این دائم ارائه کنند. همچنین پیشنهاد می‌گردد که در خانواده به تقویت اعتماد به نفس و عزت نفس فرزندان اهمیت زیادی داده شود زیرا این عامل یکی از عوامل مهم در بازدارندگی جوانان از اعتیاد است. علاوه بر این لازم است که پدران خانواده از نقش خود به عنوان الگوی فرزندان آگاه باشند و سعی کنند با انجام فعالیت‌ها عملی مطلوب و رفتار و برخورد مناسب در خانواده القاء کننده ویژگی‌های مطلوب و مثبت به فرزندان خود باشند و در حد توان از زمان کار کردن خود کم کنند و اهمیت بیش‌تری به برقراری روابط عاطفی و توام با محبت با افراد خانواده بدهند. همچنین لازم است که به صورت مستقیم و غیر مستقیم از دوستان فرزندان خود آگاهی و شناخت لازم را داشته باشند و در حد توان سعی کنند که فرزندان خویش را از داشتن ارتباط و دوست شدن با افراد هنجارشکن بازدارند و تلاش کنند که فرزندان خود را با باورها و اعتقاد مذهبی که می‌توانند نقش سپری حفاظتی در جلوگیری از ابتلاء به اعتیاد داشته باشند آشنا سازند و تربیت دینی صحیحی برای آنان به عمل آورند.

به مسئولین و سیاست گذارن شهری نیز پیشنهاد می‌شود که با مجهز کردن فضاهای شهری به امکانات و تجهیزات تفریحی و سرگرم کننده زمینه لازم برای پرکردن اوقات فراغات جوانان را فراهم آورند تا جوانان ضمن داشتن تفریحات سالم از انرژی‌های اضافی که می‌تواند کشاننده آنان به دائم اعتیاد باشد تخلیه شوند.

منابع و مراجع

- [۱] اشرفی حافظ، اصغر، فکور زیبا، محمدرضا، بابایی حیدر آبادی، اکبر، حسینی، فاطمه، رزم‌پوش، الهام، قارلی‌پور، ذبیح اله قبادی داشدبی، کمال و ولی‌زاده، رضا (۱۳۹۲). بررسی شیوع و عوامل مؤثر بر مصرف مواد روان‌گردان در دانشگاه‌های شیراز و علوم پزشکی شیراز. مجله علمی پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی ایلام، ۲۱(۴)، ۵۸-۶۶.
- [۲] محمدی، ناصر الدین (۱۳۸۳). پرستاری بهداشت خانواده. همدان. انتشارات دانشگاه علوم پزشکی، چاپ دوم.
- [۳] کردستانی، داود، فرهادی، علی و سلیمانی، فریبا (۱۳۹۶). بررسی علل گرایش به مصرف مواد مخدر و داروهای روان‌گردان از دیدگاه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی لرستان. فصلنامه علمی پژوهشی یافته، ۱۹(۱)، ۴۲-۵۳.
- [۴] محمدی، امین، پورقاز، عبدالوهاب و رقیب، مائده سادات (۱۳۹۲). ساخت و اعتباریابی مقیاس علل گرایش به سوء مصرف مواد مخدر در جوانان (مطالعه موردی استان خراسان رضوی). فصلنامه اعتیاد پژوهشی سوء مصرف مواد، ۷(۲۶)، ۹۳-۷۳.
- [5] Taremian, F. (2011). Substance abuse in adolescents concepts, theories and Prevention Ministry of Education. Tehran: Ney Pub.
- [6] Taremian, F., Bolhari, J., Peiravi, H., & Ghazi Tabatabaai, M. (2008). Prevalence of substance use in Iranian universities students. Iranian Journal of Psychiatry and Clinical Psychology, 113, 324-335.
- [7] Leatherdale, S. T., & Ahmed, R. (2010). Alcohol, marijuana, and tobacco use among Canadian youth: do we need more multi-substance prevention programming?. The journal of primary prevention, 31(3), 99-108.
- [8] Hammond, D., Ahmed, R., Yang, W. S., Brukhalter, R., & Leatherdale, S. (2011). Illicit substance use among Canadian youth: trends between 2002 and 2008. Canadian journal of public health, 102(1), 7-12.
- [9] Dever, B. V., Kamphaus, R. W., Dowdy, E., Raines, T. C., & DiStefano, C. (2013). Surveillance of middle and high school mental health risk by student self-report screener. Western journal of emergency medicine, 14(4), 384.
- [۱۰] یوسفی، ناصر و خالدیان، محمد (۱۳۹۱). بررسی عوامل فردی، خانوادگی و محیطی گرایش افراد به مواد مخدر و اعتیاد. فصلنامه مطالعات پیشگیری از جرم، ۷(۲۵)، ۷۷-۹۴.
- [۱۱] برآبادی، باران، آقایی، حکیمه و نوحی، شهناز (۱۳۹۷). شناسایی عوامل مؤثر بر گرایش به مواد مخدر در زنان و ارائه مدل با نرم‌افزار pls. فصلنامه اعتیاد پژوهشی سوء مصرف مواد، ۱۲(۴۵)، ۲۳۲-۲۴۵.
- [۱۲] اویسی، محمد علی (۱۳۹۵). بررسی عوامل مؤثر بر گرایش به مواد مخدر در بین دانش‌آموزان دبیرستان شهر زابل. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه یزد.
- [۱۳] محمدی، کوروش (۱۳۹۰). طرح بررسی علل تغییر الگوی مصرف مواد مخدر از سنتی (کم خطر) به صنعتی (پرخطر) در ایران (استان‌های لرستان و اصفهان). دومین همایش سراسری هجوم خاموش.
- [۱۴] افشاری‌زاد، سارا، حجازی، شیرین و الهویردی، نسیم (۱۳۹۸). بررسی عوامل مؤثر در گرایش به مواد مخدر و روان‌گردان زنان مراجعه‌کننده به مراکز ترک اعتیاد وابسته به بهزیستی شهر تهران.
- [15] Doagvoian, D., & Habibzadeh, A. (2011). The factors affecting the changing patterns of drug use among young people" of light to heavy material". J Law Enforc, 50(13), 105-34.
- [16] Mehdipoor, R. & Nouhi, E. (2012). The family role in drug addiction of children from the perspective of addicted children's mothers in kerman.
- [17] Hajian, K., Khirkehah, F., & Falatoni, M. (2013). Epidemiology of addiction among volunteered addicts attending in detoxification centers. Journal of Guilan University of Medical Sciences, 22(87), 22-30.